

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՆԱԳՐԱԾԻՒՆ

Ամբողջ 27րդ տարեշրջանի (1911 սեպտեմբեր-1912 յուլիս) բաժնորդագրին է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, ԿԱՆԵՍԻՆ և Ամստերդամի բաժնորդագրին է 2 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր. : Նամակ կամ դրամ զրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du Journal Arménia
Marseille (France)

ԻՒՏ ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 16

1911 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 20 ԴՆ

(Հ. Յ. Դեկտեմբեր 7)

ԳՆԱՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կատարած մէջ, կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագործունել հրատարակուած ձեռագիրները: Մանուցումներ կը ընդունուին հոյերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցումն 1 միլիգրամ 1 սանդիմկործէ . 1 գրութիւնը 2 սանդիմ: Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadie, 17.

ԲԱՅՈՒԱԾ Է
ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
“ԱՐՄԵՆԻԱ”
ԻՒՏ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ
(1911 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — 1912 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 27րդ տարեշրջանի (1911 սեպտեմբեր-1912 յուլիս) բաժնորդագրին է 20 ֆրանգ (4 տողար ամբողջական կամ 7 տող և 50 կպի. ուսական) ամէն տեղի համար, ի բաց աւելի Թիւրքիայի և Պարսկաստանի, ուր կը զրկուի կէս բաժնորդագրով, այսինքն ամբողջ տարեշրջանին համար 10 ֆրանգ բաժնորդագրով: Կարելի է բաժնորդագրուիլ նաեւ քանի՜ ամսի համար որ ուզուի, ամսական 2 ֆրանգ (40 սէնդ = 75 կպի.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանգ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար:

Յայտնի է արդէն թէ անոնք որ «Արմենիայի Օժանդակ» արձանագրուած են մեր հրատարակած Օժանդակութեան կանոնադրին համեմատ, իրաւունք կունենան Արմենիա ստանալու, քանի՜ անձի համար որ ուզեն, իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորդագրով, այսինքն ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանգով կամ ամսական 1 ֆրանգով կարելի է նաեւ Օժանդակի նշանակած բաժնորդի հասցէին ուղղակի զրկել թերթը, 12½ ֆր. (2½ տլր.) բաժնորդագրով:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Արմենիայի և տարեշրջանի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. ֆորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են այս Յոշարարի մէջ որ ութա. ծալ զիրքով 124 երեսներ կը բաղկանայ, Գինն է 1 ֆր. 40 սանդիմ:

Տարածելու համար մէկ անգամէն 10 օրինակ գնողին կը զրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարով, 10 ֆրանգի փոխարէն:

Դիմել Արմենիայի խմբագրութեան:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակներ Թիւրքիայի (Կ. պոլիս. — Տիգրանակերտ). — Հայեր ի Թիւրքիա. — Վիեննայի Միսիթարեան Միաբնութեան յօդուածները. — Շամուրաւտեանի նուագահագները. — Մ. Փորթուգալեանի յօդուածները շուրջ. — Նուիրատուութիւն. — Խալիքիքիք պատերազմը. — Խալիքի վերաւոր գործը եւ Ասուրի ցոյցները. — Թիւրքական լուրեր. — Անգլիացի վեճակագրները Հնդկաստանում. — Պարսկաստան. — Արտասանման լուրեր. — Բանասիրական (Լարմի). — Մանուցումներ:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՔԻԱԷՆ

Կ. Պոլիս, նոյ. 30/13 դեկտ. 1911

Սախա բաշարի Օսմանեան Սախա նազրութեան 35րդ յօդուածը ստիպողաբար փոխել տալու նպատակաւ Խորհրդարանին ներկայացուցած օրինակի մը, որ երեսփոխանական ժողովին լուծման կամ լաւ ևս Սահմանադրութեան ջնջումին միտող յետադիմական ծրագիր մըն է, ամբողջ օսմանեան մամուլին և երեսփոխանութեան մէջ բուռն քննադատութեանց և յարձակումներու դուռ բացաւ: Այնպիսի ժամանակ մը յորում երկիրը թէ՛ ներսէն և թէ՛ գուրսէն տագնապալի ճգնաժամ մը անցնելու վրայ է, ծերուկ Սախի նորանոր խնդիրներով հիւանդկախ Սահմանադրութեան գլուխն բերելիք փորձանքները մեծապէս ուշադրաւ են: Վերոյիշեալ օրինակի մը պարզապէս Սահմանադրութիւնը անգամահատելով մահացնելու համար յապուած դաւ մըն է: Խորամանկ Սախի նպատակը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պաշտօնի վրայ մնալ ամէն գնով: Իրեն համար Սահմանադրութիւնը և օրուան բոլոր կենսական հարցերը տղու խաղալիքներ են, որոնց հետ գրեթէ խաղալու վրայ է: Իր թէ շատ հեշտ ու գիւրաւ ձեռք բերուած ըլլար սա մեր խեղճուկ Սահմանադրութիւնը, և ահա մեր հանրածանօթ ու հին օրերէ մնացած նպարդողը կը փախաքի փոփոխել կամ աւելի ճիշդը՝ կտրատել շայն յետադիմական ոգով մը:

Քիչիւք Սախի խելագատակին համաձայն՝ պէտք է եղեր որ Սախութեանը նոր ի նորոյ իրաւունքներ ունենայ, եթէ նախարարներուն և երեսփոխանութեան միջև ո՛ր է անհամաձայնութիւն ծագի, ու եթէ Դահլիճը պնդէ այդ մասին և Խորհրդարանը մերժէ, վեհապետը իրաւունք և իշխանութիւն պէտք է ունենայ եղեր պաշտօնանկ ընելու նախարարները կամ փախելու Խորհրդարանը, և սոյնօրինակ իրատէ մը հրատարակած ատեն՝ Սախութեանը Մերաւորին ալ հաւանութիւնը առնելու պէտք պիտի չունենայ եղեր: Ի դէպ պատերազմի, նմանապէս, Սախութեանը կորցնողը գոյել տալու իրաւունքն ալ պէտք է եղեր ունենայ:

Ահա Քիչիւք Սախի յորջորջեալ մեր արդի վեղիբին խելքի պտուղին մէջ երևած ծրագիրը: Այս համալուր թուրք ծերուկը՝ որ ութն անգամ նպարդու և Սախութեան նախարար եղած է, երեք անգամ Անձնական գանձու նախարար, կուսակալ, և հրէշ Համիտի երեսնի Արարտուղարը, Պոլսոյ մեծափարթամ և հարուստ Թուրքերէն մին է, խոշոր կալուածատէր և տէր բազմաճիւղ ընտանիքի մը: Իւր ժամանակակից պետական անձնաւորութիւններ կամ բաստանեն զինքը թէ երեսնի Բ. Դուռը՝ Համիտ գահընկէցին օրով ինքն էր որ փոխագրած էր Եւրոպայ, և գլխաւոր հեղինակը Մալթա Բէօշքի համբաւաւոր դատաւարութեան: Վերջապէս կերելի թէ այս մարդը քառասուն տարիներէ ի վեր բնաւ չէ փոխուած, և իրեն ինչպիսի դէմք մ'եղած ըլլալը ամենէն լաւ մենք Հայերս գիտենք...

Խսկիւտար ՏՈՒՆ-ԹՈՐԳՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՔԻԱԷՆ

Տիգրանակերտ, 17/30 նոյ. 1911

Քաղաքիս հայ գործարարանաւորներէ մէկին տարօրինակ դէպք մը պատահեցաւ որ ընդհանուր խօսակցութեան և հետաքրքրութեան

նիւթ դարձաւ, զայրոյթ և անխոսհոթիւն պատճառելով:

Ձեզ յայտնի է որ քաղաքիս մէջ առաջին անգամ նոր գրութեամբ մետաքսեղէն գործածներու գործարան մը հաստատուող Տիգր Մարտիրոս Գ. Աթթարեան իր գործի զարգացման համար վերջերս ճանապարհորդութիւն մ'ըրած էր դէպի Եւրոպա և Ամերիկա, ինչպէս որ Արմէնիայի մէջ ալ յիշատակուած տեսանք: Հաջիւ 2 ամսոյ չափ եղաւ որ վերադարձած է Տիգրանակերտ և ահա իր գործին վստահութեամբ հետեւեալ թշնամական դէպքը կը պատահի իր գործարանի մէջ:

Նոյեմբեր 13/26ի առաւօտ, երբ պաշտօնեայն սովորականին համեմատ կերթալ գործարան, 8 գործաւորաւ նի մէկ բաժանումը բոլորովին աւրուած վիճակի մը մէջ կը տեսնէ: Տանիքին կեդրոնը գտնուած լուսամուտէն գիշերայն վար իջնելով անձնօթ մարդեր, մէկիկ մէկիկ բանաւ գործերը զլաններու վրայէն գործի լայնքէն սուր գործիքով մը և շատ գէշ կերպով վիրաւորներ են մինչև գլանը. երկրորդ գործողութեամբ մը անգործածելի դարձուցեր են գործին սանտրերը. երրորդ գործողութեամբ մ'ալ կտրտեր են գուճիները խիստ գէշ կերպով. ի վերջոյ, սեղանին ետեւի կողմէն բոլոր յենքերը կտրտեր են, ալ երբէք բանի չգալու կերպով:

Կերելի որ այդ չարագործներուն նպատակը գործութիւն չէր որովհետեւ ամենաչնչին բան մը իսկ չեն տաւ: Բաժնորդարանէն, ալ հաւանորէն սե նախանձի և թշնամութեան արգիւնք մ'է հայ գործարանատիրոջ դէմ որուն 300 լիւրէն աւելի վնաս մը պատճառած են: Այս վնասաւան չարագործութիւնը բոլոր քաղաքիս ժողովրդեան ուշադրութիւնը գրաւեց. կառավարութիւնն ալ կը հետապնդէ այս գործը և կը ջանայ գտնել այս նոր տեսակ չահաւանութեան հերոսները: Չարամալին այն է որ Տ. Մ. Աթթարեան քաղաքիս օգտակար հանդիսացած անձնաւորութիւն մ'է մետաքսագործութեան արհեստին մղում մը տուած լինելով Տիգրանակերտի մէջ, որով

շատերուն ապրուստ մը հարելու պատ-
ճառ դարձած է. հետեւապէս այդպի-
սի մէկու մը դէմ թշնամական դժ-
մը դարձանալի և անբացատրելի կը
մնայ մեզի համար: Տեսնենք թէ ինչ
արդիւնք պիտի ունենայ կառավա-
րութեան բացած քննութիւնը:

Ա. Բ.

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԻՔԻԱ

Եկեղեցական ժողովը համեմա-
տականի մնացած եկեղեցական և
երեսփոխաններ ընտրութիւնը կա-
տարած էր որի արդիւնքն եղած էր
հետեւեալը իրենց քուէներէ կարգով.
Եղիշէ Արքեպ. Դուրեան, Տրդատ
ք. Դոյաճեան, Անանիա վրդ. Հա-
զարապետեան և Եղիշի վրդ. Պապա-
եան: Ազգային ժողովը նոյ. 18/1
դեկտ. նստին մէջ վաւերացուց
ատոնց ընտրութիւնը, ի բաց առեալ
Անանիա վարդապետինը որի դէմ
առարկութիւններ լինելուն համար,
ինչպէս զրկուեցաւ նախաձեռնու-
թեան դիւանին:

Կաղաքական ժողովի անդամնե-
րէն Տ. Վահան փափազեան հրաժա-
րած, որով հրաժարածներէ թիւը 4ի
հասած լինելով, Ազգ. վարչութիւնը
կը խնդրէր Ազգ. ժողովէն օրէնքին
համեմատ հոր ընտրութիւն կատա-
րել պակասած անդամներին տեղ: Եւ
որովհետեւ Տ. փափազեանէն վարչու-
թեան ատենապետին զրկուած հրա-
ժարագիրը պատճառաբանեալ էր, ժո-
ղովն ուզեց որ նկատողութեան առ-
նուին նախ այդ պատճառները առաջի-
կայ նստի մը մէջ:

— Կաթողիկոսական ընտրու-
թեան համար Կ. պօլսի պատրիար-
քական Տեղապահ Մանկունի Արքե-
պիսկոպոսի կողմէն պատգամաւոր
զրկուած է Էլմիւթին Տ. Յակոբ
Աշոտ եպիսկոպոսը:

— Ազգային ժողովը նոյ. 25/8 դեկ-
տեմբերի նստին մէջ նկատողութեան
առաւ Հայաստանի մէջ տիրող անա-
պահութեան վիճակը, մանաւանդ
որ նախորդ օր ստիպողական հեռա-
ռագիր մ'եկած էր Բաղէի առաջ-
նորդ Սուրէն վարդապետէն թէ
« Սպանութիւն և թալան կը շարու-
նակուին. կը խնդրեմ իսկոյն դիմում
ըրէք պատկանեալ իշխանութեան: »
Ուշագրաւ է այս առթով Գաղա-
քական ժողովին ատենապետ Տ.
Գեորգ Ասլանեանին իրեն ուղղուած
հարցումներին տուած հետեւեալ պա-
տասխանը.

« Այն հեռագիրը որուն կ'աղկարկ-
ուի, այս առտու հասած է Պատրիար-
քարան և շատ համառօտ է: Հեռա-
գիրը առնելէ անմիջապէս ետք ներ-
քին գործերու պաշտօնատունը դի-
մեցինք, այդ հեռագրին նկատմամբ
նոր տեղեկութիւններ առնելու հա-
մար, նախարարը ըսաւ թէ ինք ալ
չիտէ ու վերջին ատեններս շատ մը
չէքաներ (այս բառով) կազմուած են
որոնք զենքով կը յարձակին հայ և
նոյնիսկ քիւրտ գիւղացիներուն վրայ,
կը սպաննեն ու աւարտուութիւններ
կը գործեն: Կառավարութիւնը կ'ի-

րեայ թէ քանի մը օր առաջ պէտք
եղած հրահանգները տուել է, թէ՛
զինուորական ուժով և թէ՛ ժանտար-
մըրով այդ չէթանները նուաճելու
համար. բայց կերեալ որ այս հրա-
հանգներուն արդիւնքը չէ տեսնուած,
կառավարութիւնը մտադիր է ուրիշ
նահանգներէ զինուորական ուժ զրկել
և իբրեւ թէ 8-10 օրէն այդ խումբե-
րը աւերողովին բնաջնջ պիտի ըլ-
լան: Մուշէն, Սասունէն գրեթէ
ամէն օր այդ տեսակ լուրեր կը ստա-
նանք և մեր գործը ըրած ենք կա-
ռավարութեան մօտ դիմումներ կա-
տարել: Ներքին գործերի նախարա-
րը տրամադիր կերեալ, մինչև իսկ
մեր աչքին առջև հեռագիրներ կը
զարնէ որոնք թէև արդիւնք չեն
տար: Իսկ մեծ եպարքոսը կառարկէ
թէ ժամանակ չունի՝ քաղաքական
գործերէն կլանուած ըլլալով և կամ
Բ. Դրան մէջ չենք գտներ զինքը:
Դաւով խորհրդարանին ներկայաց-
ւելիք ընդհանուր յիշատակագրին, քա-
նի որ խնդրը վարչութեան յղուած
է, զբաղած ենք այդ խնդրով ու յի-
շատակագիրը պատրաստելու համար
դիմած ենք ձեռնհաս անձերու: Թի-
շատակագիրը պատրաստ է, բայց
խմբագրութիւնը իր վերջնական ձե-
ւը չէ առած տակաւին: Մեզի հա-
մար մութ է այն պարագան թէ յի-
շատակագիրը ուրիշ արդիւնք մը
պիտի ունենայ թէ ոչ. այս պատճա-
ռով մեր ուշադրութիւնը այդ կէտին
վրայ չենք կեդրոնացուցած: Կը
տեսնենք որ կառավարութիւնը ինք
ալ կարող չէ անգործութիւնը պահ-
պանելու, նոյն իսկ Բումէլի մէջ, թէև
հոն քաղաքական նպատակներ կան: »

Հարցում եղաւ նաև երեսփոխանի
մը կողմէն թէ Օ. Խորհրդարանի
հայ երեսփոխաններն ինչ կ'ընեն, ինչ
արդիւնք ունեցած են իրենց դի-
մումներ:

Տ. Գրիգոր Զօհրապ խօսք ուղեց
և առաջարկեց նախ որ դռնփակ նըս-
տի մը մէջ կատարուին վիճաբանու-
թիւններն որովհետեւ իր ըսելիքներ
կապ ունին Դահլիճի ներքին քաղա-
քականութեան հետ և ատոնց հրա-
տարակութիւնը կրնայ անպատեհու-
թիւններ ներկայացնել:

Դռնփակ նստին մէջ ազգային և
օսմանեան երեսփոխաններէն Գրիգոր
Զօհրապ և Վահան փափազեան շատ
պերճաբոս կերպով երկարօրէն խօ-
սած են կառավարութեան ունեցած
կամքին և կարողութեան վրայ այս
խնդրին նկատմամբ: Իրենց ըսած,
ներ հրատարակութեան չեն տրուած
բայց կերեալ թէ երեսփոխաններին
վրայ խոր տպաւորութիւն թողած
են:

— Օսմանեան խորհրդարանի
ներանցքներին մէջ լուր չըլած լինե-
լով թէ Բաղէի մէջ Հայերի կոտո-
րած պատահած և ռուս կառավա-
րութիւնն այդ առթով ծանուցագիր
մը զրկած է Բ. Դուռը, խորհրդա-
րանի հայ անդամները ճիշդ տեղե-
կութիւն ստանալու համար դիմեցին
ներքին գործերի նախարար Ճէլալ
պէին որ յայտարարեց թէ ոչ այդ-

պիտի կոտորած պատահած է և ոչ
այդպիսի ծանուցագիր եկած:

Այսու ամենայնիւ, եթէ ճիշդ է որ
դեռ ընդհանուր կոտորած չէ պա-
տահած Բաղէի և Վանի նահանգ-
ներին մէջ, այս ալ ճիշդ է որ աւա-
զակախումբեր բազմացած և շատ
յանդուգն դարձած են, այնպէս որ
ոչ միայն հուղկահարութիւններ կը-
նեն ճամբորդները կողպտելով, այլ
և գիւղերի վրայ կարշաւեն, կը
կողպտեն և կը սպաննեն. իսկ կառա-
վարութիւնն ատոնք զսպելու համար
շատ թող կը շարժի:

Բաղէի Առաջնորդ Սուրէն վար-
դապետէն պատրիարքարան հասած
նոյ. 27/10 դեկտ. ամսաթիւ հեռա-
գիր մը կ'ըսէ. « Մեր կացութիւն
խիստ վրդովիչ է: Ապտիւլ Բեզագ-
հակասհամադրականներէ գլուխն
անցած՝ լուրը գործունէութեան մէջ
է և կառավարութեան ոյժն անբաւա-
կան է: Կարևոր դիմումներ և ազդու
հրահանգներ անհրաժեշտ են: »

Պատրիարքական Տեղապահ Տ.
Վահրամ արքեպ. Մանկունի ինք
անձամբ դիմելով ներքին գործերի
նախարարին ներկայացուցած է այդ
հեռագիր և պատասխան ուղած:
Ճէլալ Խէյ պատասխանած է թէ
իրեն ալ երկար հեռագիր մ'եկած է
այդ մասին և թէ Պատրիարքանի
խառնակութիւններէն օգտուելով այդ
խրտումներ կը հանէ Ապտիւլ Բե-
զագ: Նախարարը հաւաստեց է թէ
խիստ հրամաններ զրկուած են, զին-
ւորական ուժով զսպելու համար այդ
շարժումները: Մուշ, Բաղէ և Վան
այ հեռագրուած է որ Հայերի ապա-
հովութեանը նախաձեռնիչներ լի-
նին:

— Օսմ. խորհրդարանի բոլոր հայ
երեսփոխանները հաւաքաբար և
անձամբ դիմելով վարչապետ Սաիտ
փաշային, գրութիւն մը ներկայացու-
ցին որով կարգ մը նախնական առա-
ջարկներ կ'ընէին հայաբնակ նահանգ-
ների ապահովութեան համար: Մեծ
եպարքոսը կարգաւոր պատասխաններ
է թէ ինք ալ կատարեալապէս համա-
ձայն է այդ առաջարկներին և հա-
ւաստեց է թէ չուտով միջոցներ
ձեռք պիտի առնուին ատոնք գոր-
ծադրելու և դժգոհութիւններին
վերջ տալու համար:

ՎԻԷՆԱԻ ՄԻԹԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՆԵԼԵԱՆԵՐԸ

Ինչպէս արդէն հրատարակած էինք,
Վիէնայի Միթիթարեան բազմադիւն
Միաբանութիւնը 3 յոբելեաններ կա-
տարեց այս տարի, իր Վիէնայ հաս-
տատութեան 100ամեակը, իր Ընդհ.
արքահայր Գեր. Գրիգոր Գովրիկեանի
քահանայական ձեռնադրութեան
50ամեակը և իր հրատարակած
« Հանդէս ամսօրեայ » ուսումնական
թիւ 23ամեակը: Առաջին երկու յո-
բելեանները կատարուեցան սեպտ.
8ին և վերջինը նոյեմբ. 5ին Վիէնայի
մէջ:

Այդ հանդէսներին մասնակցած է ոչ
միայն Հայ ազգը — Վիէնայ գտնուող

Հայերն իրենց ներկայութեամբ, իսկ
հեռաբնակներ իրենց շնորհաւորական
հեռագիրներով և նամակներով կամ
գէթ սրտովին հաղորդակցութեամբ,
— այլ և աւստրիացի ժողովուրդը և
իր կառավարութիւնը: Ոգեւորիչ ու
հետաքրքրական են այդ առթով
եղած ճառախօսութիւններն ու յայ-
տարարութիւնները որոնք չենք կրնար
ամփոփել այստեղ մի քանի տողի մէջ,
վախճալով որ թերի ներկայացուցած
կը լինինք անոնց թողած տպաւորու-
թիւնները:

« Հանդէս Ամսօրեայ »-ի հոկտեմ-
բեր և նոյեմբերի միացեալ թիւը որ
լոյս տեսած է այժմ կենդանագիր-
ներով և խմբովին լուսանկարներով
զարդարուած, բաւական տեղեկու-
թիւններ կուտայ կատարուած հան-
դէսներին և այդ առթով հրատա-
րակուելիք Յոշարձան գրքին վրայ:
Խորհուրդ կուտայինք մեր հետաքր-
քիր ընթերցողներին կարդալ « Հան-
դէս Ամսօրեայ » ուր պիտի տեսնեն
իրենց մտքին և սրտին հաճող պատ-
ճառող այդ տեղեկութիւնները կարժէր
հետաքրքրուիլ և կարդալ եթէ մին.
չէ անգամ հոն գրուած լինէր միայն
Հ. Դարբիէլ Մէնէվիչեան վարդա-
պետի խօսած շնորհաւորական ու-
ղերձը, իրենց Ընդ. Արքահայր Գեր.
Գովրիկեան արքեպիսկոպոսին լուղ-
ղուած, անոր յորեկեանին առթով խան-
դավառ ճառախօսութիւն մը՝ որ իր
բառերի ընտրութեամբ և գեղեցիկ
շարադասութեամբ հոյակապ գլուխ
գործոց մ'է հայ գրականութեան և
որ իր պերճախօսութեամբ կելեք-
տարականացնէ կը վառէ Ազգի սիրով
յուզուելու ընդունակ սիրտերը:

ՇԱՀՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԵՍՆԵՐԸ

Անգլիական գրած են մեզ դեկտ.
8ին. « Փարիզի Օբէրայի երգիչ Տիար
Ա. Շահմուրատեան անցած շաբաթ
օր Լոնտոնի մէջ գոնէր մը տուաւ որ
շատ լաւ գնահատուեցաւ տեղական
մամուլին կողմէն: Այժմ Մանչեսթը-
րի մէջ ալ գոնէր մը տալ մտադիր
է: »

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ ՅՈՒՆԵԼԵԱՆԻ ՇՈՒՐԸ

Ատրպատական առաջնորդ Գեր.
կարապետ եպ. Տէր Մկրտիչեան նա.
մակով մը յայտնած է Մ. Փորթու-
գալեանին « իր շերմագիւն շնորհա-
ւորութիւններ և բարեմաղթութիւն-
ներ յոբելեանին առթով » և զրկած
է 40 Քրանդ « իբրեւ դոյզն բաժին
մասնակցութեան՝ այդ հանրօգուտ
գործունէութեան յոբելեանին առ-
թիւ մատուցուած նուէրներու: »

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Կ. պօլսէն Տիարներ Յ. և Ն. Թէր-
լէմէզեան եղբայրներ նուիրեցին Ար-
մէնիսի մարզի 27րդ տարեշրջանի
1 օրինակ վանի « Մ. Աւետիսեան
գրադարան »-ին:

— Իտալացիները դեկտ. 14ին թա-
նուրան ալ գրաւեցին ուր թիւրք
զօրքերը իրենց գործունէութեան
կեդրոն մը ըրած էին։ Ասոնք ար-
դէն առանց զիմադրութեան հետա-
ցած էին. իսկ հօն մնացած մի քանի
արար խումբերն իրենց զենքեր իտա-
լացիներին յանձնելով հնազանդու-
թիւն յայտնեցին։

« Դ. քսուհին ինծի համար ճշմարիտ հրեշտակ մ'եղաւ, կըսէ զօրքը՝ Ամենափոքր Նշան մը տեսածին պէս »

Այս պատմութիւնն ընող զօրքը կը
յարէ թէ Աօդի դքսուհին այսպիսի
հոգածութեամբ և ազնուարարու-
թեամբ կը վարուի ամէն վերաւորնե-
րին հետ, ինչ աստիճանի տլ լինին
անոնք, սպալ թէ պարզ զօրք :

կառավարութիւնն իմացուց Հան-
րալին պարտքի վարչութեան և զրա-
մական հաստատութիւններին թէ
օտարազգի անիշխանականներ եկած
են Կ. պօլիս և յանձնարարեց որ
զգուշութիւններ գործադրեն ունէ
եղեռնափորձի առաջն առնելու հա-
մար :

— Անգլիացի ծովային զօրքերի
կրէտէի ցամաքն իջած լինելը մեծ
յուզով պատճառած լինելով Աթէն-
քի մէջ, Յունաստանի Նախարարա-
պետ Տ. Վէնիզէլոս Դրեսսփոխանական

— Կ. պօլսէն կը հեռադրեն դեկտ. 13ին. « Երեսփոխանական ժողովին մէջ կարդացուեցաւ մեծ վեզիրի մէկ զեկոյցը որ ստիպողաբար կը խընդ. բեր փոփոխութիւն մը մտցունել Սահ. մանադրութեան մէջ այնպէս որ կա. ռափարուծիւնը կարենայ Երեսփո. խանական ժողովը լուծել սուլթանի հաւանութեամբը միայն և առանց Ծերակոյտի թողտուութեան որ ան. հրաժեշտ էր մինչև այժմ. »

Տէւչիէն կիմացնէն որ դեկտ. 12ի կէ-
սորին գումարուած տուրպարին (ժողով)
մէջ Ճօրճ Ն. Թագաւորը հանդիսաւո-
րապէս հրատարակուեցաւ կայսր Հընդ-
կաստանի : Հանդէսը շատ շքեղ էր և
փողոցները մեծ բազմութիւն խռնուած :
Փոխարքան յայտարարեց թէ կայսրը
տուրպարի բացման առթով շատ մը
բարիքորոշական նուիրատուութիւններ
ըրած է. 5 միլիոն ռուբլի նուիրած է
ժողովրդային կրթութեան համար, դրա-
մական նուէրներ ըրած է զօրքերին և
երկրորդական սպայներին, արձակու-
մ հրամայած է կարգ մը բանտարկեալների
համար և ասին :

— Թէհրանէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 16ին. « Արտադր կը կարծեն թէ փարիզի մէջ պարսկական զեպան Մուղազ էս Սալգանէի և Ռուսիայի արտաքին գործերի նախարարներու միջև տեղի ունեցած խօսակցութեան արդիւնքն էր: »

Ըրար Սասնոֆի միջև եղած բանակ-
ցութիւնները պիտի կրնան այնպիսի
արգելիք մ'ունենալ որ գոյաւոր
հանրային կարծիքը հանդարտեցը-
նէ և երկու կառավարութիւններին
ալ գոհացում տայ: Փարիզի պարս-
կական դեսպանի հաղորդածներէն
կիմացուի որ բանակցութիւննե-
րի միջոցին Տ. Սասնոֆ շատ հաշ-
տախարակն ոգուով մը վարուած է:
Միւս կողմէ կը գնահատուի նաև այն
բարեկամական դերը որ Յրանաա
կատարած է այս առթիւ:

ԱՄՏԱՍԱՀԱՄԱՆԻ ԼՈՒՐՆԵՐ

Բօրք Արթուրէն կիսացնեն թէ 350
առաջ գործեր ճանարայ ելած են Ձինա-
տանի մայրաքաղաքը Բէքին երթալու,
գետնապատան սլաշտպանութեան անու-
նով:

— Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներ
կրնային անկախ մոզով 1-ի դէմ 300
քուէով որոշեց դադարեցնել Ռուսիայի և
Միացեալ-Նահանգներին միջև անցա-
թուղթերի վերաբերեալ դաշնագրին
գործադրութիւնը որովհետև Ռուսիա
շուրջը ճանչել հրեայներին տրուած
ամերիկեան անցաթուղթերը:

— Անգլիական թղթատար Delhi շո-
գենաւ որ Լոնտոնէն կուգար Մարտի
հանդիպելով Պոմպէ, երթալու համար,
դեկտ. 12-ի գիշերը սաստիկ այնկոծու-
թեան բռնուելով ձիապաշարի նեղուցը
մտնելու ատեն գնացած խրատ է Մա-
րտեան ծովեզը Սարայէի հրուանդա-
նին ձուռ: Դոգենաւին մէջ կը գտնուէին
Անգլիայի թագաւորին մեծ քուրե Ծափի
գլխաւորը, դուքսը և իրենց 2 աղջիկ-
ներ: Մեծ դժուարութեամբ յաջողե-
ցան ուղի առողջ ազատել գտնուի: օգ-
նութեան հասնող ֆրանսական «Ֆրան»
չոգենաւ 3 նաւատիրեր արիւնքներն
հետ ծովամուկ եղաւ: Կայսառին հե-
տըզնետէ ապառնել մէջը գտնուած բոլոր
ճանրորդներն ու մեծաքանակ ոսկի,
արծաթ և դրամ պարունակող սնտուկներն
որոնք Հնդկաստան կը գրկուէին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼԱՔՄԷ (1)

Եկս գիշերն անցած է. Օրէրայէն դար-
ձիս սենեակին մէջ միայնակ գլուխս ալ
ձեռքիս կրթնուցած կերպով Լաքմէն:

Ազոր աղջիկ, Հնդկաստանի տաք եր-
կընքին տակ ուր հողը կարմրած է հա-
սարակածի արեւէն ուրիշ կոյս անտառ-
ներու հսկայ կանանչութիւնները կըս-
տեղծուի, դուռն կեդէր. ու քու
դայլայիդ իրաքանչիւր խաղերը լառ-
վառն գոյններով կարտայայտէին երազ-
ներդ, յուսերդ, սէրդ...: Օճէր, հէգ
աղջիկ, որքան հրեշտակային ձայնով
կերպէր սէրը. խաղերու ինչ յորու-
թիւն, ինչ փափկութիւն, ինչ գորով
և ինչ ներդաշնակութիւն: Սոխակը կը
գեղգեղէ բայց Լաքմէն իր երգով կը
փառաբանէր Սէրն ու Աստուած:

Ու դժբաղդ աղջիկ, Հնդկաստանի
(1) 1911 դեկտ. 13-ի գիշերը Մարտի-
յի Օրէրան Մատամ Ռէքամի ներ-
կայացուցած Լաքմէն ներկայացումէն վե-
րադարձիս էր որ տողեցի վերի գրու-
թիւնս. հոն թարմ ճիւղեր իր հրեշտա-
կային ձայնով արժանացաւ ծաղիկներու
հսկայ փունջերու. իրմով սիրեցի Լաք-
մէն:

Ուրեմն ի փոխարէն այն հմայքին
գորս ինձ առթեցիք, մեծ երգչուհի,
ընդունեցէք հիացումս:

Ժպտուն երկնքին տակ ուր ծաղիկները
թառամիլ չեն գիտեր, դուռն քնքոյ
ծաղիկ մը. թառամեցար հաղի մը
ժառանգութեամբ ծծելով...:

Հանգիստ խաղաղութեամբ, ախարդ-
աղջիկ, սիրտս ուրիշ շատ սրտերու հետ
լացաւ քուկինդ համար:

Նիկէ՛ խաղաղ, վեհ աղջիկ, չես կորս-
ւիր դուռն. երկրիդ բանաստեղծները
իրենց էն քնքոյ լարերուն վրայ քու
ողորդ նուագեցին ու երկրիդ վառ ծա-
ղիկները թող դաւար պահեն հողակոյտդ
ուր անթիծ ու քնքոյ ծաղիկ մը կը
պատկի:

ՆՈՒՄԱ

14 դեկտ. 1911

Մարտի

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

«ԴՐՕՇԱԿ»-Ի ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ժընէվ, 23 նոյեմբեր 1911

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զորք Ընդ-
հանուր ժողովի որոշումով կուսակ-
ցութեան պաշտօնական օրգան «Դրո-
շակ»-ը առաջիկայ 1912 թվի յուն-
ւարէն սկսած պիտի հրատարակի
կրկնակի ճաշարով և ոչխատակցու-
թեամբ կուսակցական ձեռնհաս ու-
ժերու: «Դրոշակ»-ը այսուհետեւ պի-
տի ունենայ — նոյն Ընդհանուր ժո-
ղովի որոշումով — իր գրական-յե-
ղարխարական բաժինը, ինչպէս նաև
տեղ պիտի տայ հայ լեզուաբանական-
պատմական տեսութիւններու, յուշե-
րու, մենագրութիւններու և այլն:

Կը յանձնարարենք մեր մարմիննե-
րուն, ընկերներուն և բոլոր ընթեր-
ցողներուն՝ դրկել մեզ անյապաղ բա-
ժանորդագիրը (հիմա ֆրանկ տարե-
կան), որպէս զի յունւարէն թերթը
առաքելի կանս աւարտէս: Զրի կամ
ապառնիկ առաքումները յաջարձա-
կապէս դադարեցուցէն:

1911-ի վերին համարը լոյս կը
տեսնէ մօտ օրերս:

«ԴՐՕՇԱԿ»-Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ,
Հասցէ՝ Réd. du «DROCHAK»,
Genève (Suisse)

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՆ (1794-1894) ՅՈՐԴԱՆԻՆԻ ՊԱՏԿԱՆԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւո-
րութեան դարադարձին առթիւ 1894
թուականին հրատարակուած այս միա-
ւալագիրքով և լուսատիպ (phototypi-
que) չքնդ պատկերի մեծութիւնն է
50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած
է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտո-
նի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով
մէջտեղը դրուած է հայ լրագրու-
թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն
Քէնյ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բա-
լորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով
հրատարակուող բոլոր լրագիրները,
անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետ-
ների պատկերներով:

Գինն է 4 ֆրանք ճանապարհա-
ծախք մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարս-
կաստանի համար 2 ֆրանք և 50
սանթիմ:

ԱՇԽԱՏԱՆԻՐ
լրագիր հասարակական, տնտեսական
և քաղաքական
հարեկան բաժնորդագիրն է Թիւր-
քիա 15 շաբաթ, Ամերիկա 1 1/4 տր. և
ուրիշ ամէն տեղեր 6 ֆր.: Հաս-
ցէն Rédaction du journal ACHKHA-
DANK, à la librairie S. Tokadjian,
SMYRNE (Turquie)

ԲԱՋՄԱՎԷՊ
Ազգային, բանասիրական, գրական
և գիտական ամսաթերթ
Բաժանորդ կարելի է գրուիլ ո՛ր ամսէն
որ կուզուի: Բաժնեգիրն է տարեկան
ֆր. 10, վեցամսեայ՝ ֆր. 5, եռամսեայ
ֆր. 2.50: Իւրաքանչիւր թիւ կարժէ
ֆր. 1: Հասցէ՝
Rédaction de la revue «Basmavep».
St. Lazare VENISE (Italie):

ԱԶԱՏ ԼՄԱՐՏ
Օրաթերթ
Երեւանի վեցամսեայ
Կ. Պօլիս..... 75 շաբաթ 40 շաբաթ
Գաւառները... 100 » 50 »
Ամերիկա..... 6 տուար 3 տուար
Ուրիշ երկրներ 30 ֆրանք 15 ֆր.:
Գաւառի բաժանորդները ձրի կը ստա-
նան նաև Երաթթաթերթը—Ազատամարտը:
* * *
Երաթթաթերթ «Ազատամարտ»-ի
աւանձին բաժնորդագրութիւն
Կ. Պօլիս տարեկան 20 շաբաթ
Գաւառները » 25 »
Արտասահման » 6 ֆր.:
Օրաթերթ «Ազատամարտ»-ի արտա-
սահմանեան ուղղակի բաժանորդներուն
5 ֆրանք:
Հասցէ՝ Rédaction du journal AZA-
TAMART.
Constantinople (Turquie):

Եղիազար Մոռաւտեան. Բնական
Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապ
որդուն (Հայոց պատմութեան մէկ
կարևոր կէտին վրայ քննադատական
տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղա-
բէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ
ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում
իրան և այն ազգին, որին պատկանում
է պատմութիւնը»): 2 ֆր. 50

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒ (Կ. ՊՕԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԵՆ ԱԲՆԱԿԱՆ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԵՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԼԱՐԻԳ
Այս հեռաքերքաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տիւ-
ղատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
տարաբնուան մի հայր իւր տղակա-
նուած վարքաբարքով որչա՞ք շարժ-
ների պատճառ դարձած է և վերջ է
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհեռացած է աշ-
խարհէ: Գին 1 ֆրանք:

Բախոյրաւ. Կիպրոս կղզի (Ա. Աշ-
խարհագրական և պատմական տեսու-
թիւն: Բ. Հայ գաղթականութիւն):
1 ֆր. 25

Բանասիրի հրատարակած գիրքե-
րը մեզ ձուռ կը ծախուին Մարտի
մէջ միևնոյն գիններով ինչ որ Բարիդի
մէջ «Բանասիր» խմբագրատունը:

* * *
Essai sur l'Histoire de la LITTÉRATURE
OTTOMANE, par K. J. BASMADJIAN, Offi-
cier d'Académie, Directeur de la revue armé-
nienne « Banasér », Membre de la Société
Asiatique de Paris et de la Société Philologi-
que de Paris. 1910. Imprimerie V. et H. Der-
Nercessian, Constantinople. Prix 5 fr. Chez
l'Auteur, 9, rue Gazan, à Paris et à la Li-
brairie B. Balentz à Constantinople.

(Տիար Բասմաճյան մեծ ծառայութիւն
մը մատուցած է հրատարակելով Օսմա-
նեան գրականութեան այս Պատմութիւ-
նը ուր թէ և համառօտ և ավփոփ ոճով
տեղեկութիւններ տրուած են թիւրք
գրագէտներին և իրենց գործերի վրայ,
բայց շատերի համար բոլորովին նորու-
թիւններ են տալիս: Մենք Հայերս որ
թիւրքերին հետ միասին կ'ապրինք, մեր
մէջ շատ քիչեր ունինք որ կը ճանչեն
թիւրք գրականութիւնը և անոր պատ-
մութիւնը. արդէն մեր գրացի թիւրքերն
ալ բնաւ չեն գիտեր ոչ մեր գրականու-
թիւնը և ոչ մեր պատմութիւնը. և այս
իրար ճանչելն, իրար չհասկնալն է որ
թիւրքիայնակ ազգութիւններին միջև
կատարեալ հաւերաշինութեան արգելե-
նէ մին եղած է: Տիար Բասմաճյան,
որի այս ութածալ 254 երեսներէ բաղ-
կացած երկասիրութիւնը զիւրացնելու
համար Ն. Բ. Իշխան Սպասէտտին անոր
տրամագրութեան տակ դրեր է իր ճոխ
գրողարարը, գրէթէ միջազգայնացած
ֆրանսերէն լեզուով կը ծանօթացնէ օսմ.
գրականութեան պատմութիւնը և այդ
ծանօթութեան մասնաւորապէս կրնան
օգտուիլ թիւրքիայնակ Հայերն ալ:)

Է. Ակնունի. — ԴԵՊԻ ԵՐԿԻՐ.
Յիշատակ պանդուխտ հայերին, No.
17 հրատարակութիւն «Հայրենիք»
լրագրի 1911 Պոսթըն Գին 10 սէնթ
(50 սանդիմ): Ստանալու համար դի-
մել «Հայրենիք»-ի խմբագրութեան
(7. Bennet st., Boston Mass., U. S.
America): (Հաւագոյն թղթի վրայ և
մաքուր տպագրութեամբ 32 երես-
ներէ բաղկացեալ տետրակ մ'է որ կը
պարունակէ Տ. Է. Ակնունիի ծանօթ
ոգևորիլ գրչի արգելինքն եղող 4 ըն-
տիր յօդուածներ որոնց ընթերցումը
թէ՛ գրական ճաշակ և թէ՛ հայրենա-
սիրի զգայուն սիրտ ունեցողներին
մեծ հաճոյք կը պատճառէ: Այդ յօդ-
ուածները վերագրւեն են «Դէպի
երկիր», «Ղարիբ հայերին», «Պան-
դուխտ հայերին» և «Երազ խօս-
քեր», չորսն ալ արտառուչ և ուշա-
գրաւ կոչեր պանդուխտ հայերին ուղ-
նուած, իրենց հայրենիք վերադառ-
ղալու և զայն շինցնելու համար:)

* * *
POLITICAL PERSECUTION. Ar-
menian prisoners of the Caucasus (A
page of the czar's persecution) by E.
AKNOUNI Author of «The Wounds
of the Caucasus», «On the Battle»,
etc: New York (Կնունիի պատրաս-
տած այս անգլիներէն գիրքը որ տե-
ղեկութիւններ կուտայ կովկասի մէջ
հայերի ձերբակալութիւններին վրայ,
կարելի է ստանալ Պոսթընի «Հայ-
րենիք» լրագրէն որի հասցէն վերեւ
նշանակուած է:)

ՏՆՕՐԵՆ—ԽՄԲԱԿՐՈՒ

Մ. ԳԱՐՔԱՆԳԱՆԸ
ՄԱՐՏԵՆԻ
Հայերի տպարան Մ. Գարքապեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi